

Türkü ve Türkiye

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Son zamanlarda müzik alanında egemen olan iki akımdan söz açılabilir. Bunların ilki, daha önceki dönemlerde etkili olmuş şarkıları ve şarkıcıların bir kez daha pazarlanmasıdır. Bu da üstünde durulması gereken bir olgudur ama türkülerin egemen oldu-

ğu ikinci alan çok daha çarpıcı görüntüler üretmektedir.

Türkü, bu kültürde hemen her dönemde geçerliliğini korumuş bir birikimdir. İçinde yaşanan ortamın belirleyici özelliği ne olusa olsun türkülerle o doku arasında mutlaka bir bağ kurulmaktadır. Bu bir noktadan sonra kaçınılmazdır. Çünkü, türkü, toplumu oluşturan büyük bir kesimin doğal kültürel birikimidir ve aslında her şeyiyle bir sanayi olan müzik dünyası bu güçlü pazara kapalı kalmaz. Ne var ki, üstünde durulması gereken şey bu yaklaşımın da bir adım ötesinde olmalıdır. Sorun, bu yandan bakılınca iki noktaya inhisar etmektedir. İlki, türkülerin kullanılmasında geçerli olan itici düşünce, ikincisi de onların doğallığı.

Sondan başlamak gerekirse sanayi anlamında

egemenleşmiş türkü anlayışı hiçbir dönemde doğal bir yaklaşımı yansıtmamıştır. Türkü daima bir başka gösterilenin aracı olarak kullanılmaktadır. Eğer 1970'lerden başlayarak söylemek gerekirse o yıllarda türküler, kaba, ilkel ve feodaliteye yaslanmış, öyle olması gerekir diye düşünülen bir sol kültürün uzantısı olarak ele alınmaktaydı. Solculuk-halk-türküler arasında doğal ve kesin bir bağ kurulmuştu. Bu tavır kendisini öteki alanlarda da gösteriyor, örneğin solculuk, ilericilik, devrimcilik köy edebiyatıyla da özdeşleştiriliyordu. Marşlarla türküler arasında hemen hiçbir fark yoktu. Ayrıca köyden kente dönük hızlı göç bu kültürün şehir mekânında kendisini göstermesine önyak oluyordu.

1980'lerdeki kullanımlarda belli farklar olmakla birlikte aynı kesim gene benzer bir mantığa dayanıyordu. Yaşanan toplumsal değişime ve ortaya çıkan yeni anlayışa karşı bir tür direnme odağı gibi sunuluyordu türküler. Bununla birlikte kırsal alandan kente gelmiş olan kesimler varoş kültürünü geliştiriyor, bu da türkülerin yapısal bir dönüşüm geçirmesine etken oluyordu. Türkülerin giderek 'arabeskleşen', giderek karmaşık, doğallığından kopmuş ve üst üste binmiş farklı kültürel özellikleri dışavuran bir anlayışla birleştiği söylenebilir.

Nihayet 1990'larda türkü yaklaşımının bu iki temel özelliğın yanına bir üçüncüsünü eklediğinden söz açılabilir. Belki spekülâtif bir görüşdür, ama bu dönemin daha ziyade kimlik etrafında gelişen bir mantığı yansıttığı söylenebilir. Feodalsol, arabesksanayi anlayışlarının geçerliliklerini sürdürmesinin yanı sıra 1990'larda türkülerin yer yer 'modern'leştirildiği saptanabilir. Daha özgün seslerin, türkülerini daha yeni bir yaklaşımla okuduğu görülmektedir. Yanı sıra da özellikle Alevi türkülerini sol bir kültürle iç içe geçerek ve ortaya getirilmektedir. Ama yalnızca onlar değil, öteki yerel, etnik kimlikler de kendi özgün müziklerini piyasaya sunmaktadırlar. Gene de bu dönemde ortaya çıkan 'devrimci kahveleri'nin bu alanı beslediği mutlaka anımsanmalıdır. Son bir nokta da şudur: Türkü, 'korporatist' bir toplum yaratmanın da ana yollarından birisi olarak görülmüş, resmi organ TRT'de türküyü dönük gençlik programları ağırlık kazanmıştır. O nedenle de dönem bağlamında (yeniden) üretilen türkünün asla bir doğallık yansıttığı söylenemez.

Türkülerin, Türkiye sosyolojisini yansıttığı düşünüldü. Artık bu yanlış düzeltmenin ve sosyolojiyi türkülerin 'istimal' ediliş biçiminin yansıttığını bilmek gerekir. Onun da bir 'hüsni istimal' olduğunu söylemek çok güç.